

Тимошенко Віра Іванівна, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

СОЦІАЛЬНО-ДЕСТРУКТИВНІ ФУНКЦІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція у сучасній Україні набула системного характеру і поширилась на всі сфери життєдіяльності суспільства. Корупційний чинник став нормою в політиці, економіці та суспільному житті. Нині українці стикаються з цим феноменом на кожному кроці. За даними моніторингового дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) «Стан корупції в Україні», проведеного у липні- серпні 2018 року, досвід корупційних ситуацій протягом останніх 12 місяців мали 64,6% громадян України. Із вимогою хабара в будь- якій із досліджуваних 21 сфери стикалися 36,8% респондентів (47,6% серед тих, хто контактував хоча б з однією з цих сфер). Використовували зв'язки для розв'язання тих чи інших питань 17,0% респондентів (або ж 22,0% тих, хто контактував принаймні із однією із досліджуваних сфер) [1]. Лідерами у вимаганні хабарів на сьогодні в Україні виявились заклади вищої освіти (стикалися з вимогою хабаря 52,1% тих, хто контактував). Не дуже відстає судова система (хабар вимагали у 46,8%), органи, що надають дозволи (44,6%), національна поліція (43,5%), сервісні центри МВС (42,3%), державні медичні заклади (40,6%) та загальноосвітні школи (36,8%) [2]. Що корупція процвітає серед антикорупціонерів впевнена третина українців. САП, НАБУ і НАЗК вважають корумпованими 30% опитаних. За світовим Індексом сприйняття корупції від Transparency International за 2017 рік Україна є найбільш корумпованою країною Європи. Отже, корупція стала актуальною проблемою сучасного українського суспільства і держави.

Корупційна діяльність, як відомо, має свої види та форми прояву, що залежать від сфери, у якій працює корупціонер. Основні варіації існування феномена корупції можна звести або до здійснюваних разових корупційних операцій, або до формування стійких корупційних мереж, які передбачають інституціалізацію і повторення корупційних діянь. Як у першому, так і в другому випадку корупція негативно позначається на всіх сферах суспільного життя, відповідно виконує певні соціально-деструктивні функції.

Соціально-деструктивні функції корупції (функція від лат. *functio* - виконання, здійснення) - це зовнішні негативні прояви властивостей корупції, її спустошуюча і руйнівна роль стосовно всього суспільства. Наслідки соціально-деструктивного впливу корупції спостерігаються у всіх сферах суспільного життя.

Зокрема, в економічній сфері є поширеним інвестування комерційних структур за рахунок державного бюджету на шкоду

інтересам держави, відкати, незаконна приватизація державного та комунального майна, дискримінація підприємців, тощо. Корупція призводить до нечесної конкуренції фірм, росту тіньової економіки, зменшення податкових надходжень до державного бюджету, вона знижує інвестиційну привабливість країни та підприємницьку активність, призводить до розтрати державних коштів, нерівномірного розподілу ресурсів, неефективного використання суспільних благ, зниження якості наданих послуг і товарів, сприяє поширенню організованої злочинності. До того ж кошти, що акумулюються за допомогою величезних хабарів, часто йдуть з активного економічного обороту і осідають у формі нерухомості, скарбів, заощаджень зазвичай в іноземних банках та офшорах.

У політичній сфері корупція проявляється у застосуванні незаконних методів політичної боротьби, підкупі виборців, незаконному та нелегітимному владарюванні окремих груп і кланів, кримінальному лобізмі, поширенні кумівства у владі, що призводить до зниженню довіри населення до держави та політичної еліти, послаблення управлінського впливу державного апарату, неефективного контролю держави за виконанням законів і підзаконних актів, гальмування проведення реформ, криміналізації різних структур державної влади, окремих посадових осіб, невдоволення суспільства. Корупція створює загрозу демократії, оскільки позбавляє населення моральних стимулів до участі у виборах. Корумповані режими ніколи не користуються повагою громадян, а тому вони політично нестійкі [3]. Врешті решт метою політики стає забезпечення владарювання кланів олігархів.

У соціальній сфері поширеними корупційними проявами є хабарі, що стимулюють підвищення якості законних оплатних чи безкоштовних послуг або просто дають можливість їх одержати, службове заступництво родичам і своїм людям незалежно від їх здібностей, професіоналізму і заслуг, протекціонізм усіх видів, що призводить до того, що з державної служби йдуть кваліфіковані кадри, які не мають покровителів, морально не сприймають систему хабарів або своє принизливе становище серед хабарників. Корупція призводить до посилення соціальної несправедливості, яка проявляється у вигляді невинного перерозподілу доходів громадян, підвищення рівня соціальної диференціації населення, збільшення майнової нерівності і бідності переважної більшості членів суспільства, подвійних стандартів поведінки, порушень в ціннісно - нормативній системі, деформації правової свідомості, недовіри до закону, що тягне за собою неможливість правовими способами реалізувати базові потреби та законні інтереси та змушує людей шукати обхідні шляхи їх задоволення. Корупція дискредитує правосуддя, оскільки правим виявляється той, у кого більше грошей і менше самообмежень. Вона сприяє криміналізації суспільства,

поширенню організованої злочинності. Все це негативно впливає на імідж країни на міжнародній арені.

Таким чином, реалізуючи свої соціально-деструктивні функції, корупція погіршує морально-психологічний клімат у суспільстві, сприяє обмеженню конституційних прав і свобод громадян, повністю дискредитує право як основний регулятор життя суспільства і держави, відповідно загрожує існуванню останньої. Корупція справляє руйнівний вплив на такі найважливіші сфери суспільних відносин як влада і власність. Саме в цьому її суспільна небезпека і шкідливість.

Корупція є комплексною проблемою. Вирішення цієї проблеми не може зводитись до епізодичної боротьби з корупціонерами у якійсь одній або кількох сферах. Ефективним напрямом протидії корупції традиційно визнається стратегія вжиття заходів, які не замикаються на корупціонері, а спрямовані на ліквідацію стимулів до корупційної діяльності. Це правильно, разом з тим очевидною є об'єктивна потреба в посиленні покарань як в переважаючому засобі боротьби з корупціонерами. Не завадило б серйозно вивчити зарубіжний досвід, наприклад Китаю. Останні десять років Китай вважається кращою в світі країною за кількістю проведених розслідувань і відданих до суду хабарників і корупціонерів. З 2000 року за корупцію у Китаї розстріляли біля 10 тисяч чиновників, ще 120 тисяч осіб отримали покарання у вигляді 10-20 років позбавлення волі [4]. Як наслідок, рівномірний розподіл ресурсів, викорінення бідності разом з деякими іншими факторами нині забезпечує стрімкий розвиток економіки Китаю.

Таким чином, саме в посиленні покарання і його невідворотності вбачається дієвий превентивний вплив на потенційних корупціонерів. Цього можна досягти лише за удосконалення правової системи, належного використання спеціальних правових обмежень. Умовою успішної протидії корупції слід визнати наявність необхідних правових засобів.

Список використаних джерел

1. До корупції залучені дві третини українців. иЯК: <https://www.rbc.ua/ukr/news/napadenie-inkassatorov-odesse- podozrevaemyh-1537877098.html>
2. Українці назвали лідерів у вимаганні хабарів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraintsy-nazvali-liderov-vymogatelstve- vzyatok-1537889140.html>.
3. Латов Ю. В. Коррупция: ее причины, экономические последствия и влияние на развитие общества. ЦКБ: <http://www.elitarium.ru/korrupciya-vzyatka-povedenie-upravlenie- socialnye-normy-vliyanie-gosudarstvo-politika-zakon-izderzhki-risk- investicii/>.
4. В Китае расстреляно 10 тысяч чиновников в рамках борьбы с коррупцией. ШБ: <https://antikor.com.ua/articles/87436-v-kitae-rasstieljano-10-tysjach-chinovnikov-v-ramkah-borjby-s-korruptsiej>.